

hvaležnih srcih. L. 1882. se je tukajšnja enorazredna šola razširila v dvorazredno. Nekateri kraji v Škocijanski župniji so v ozki zvezi s prvo avstrijsko zgodovino. Mokronog in nekatere kraje v okolici so imeli l. 1200. v lasti Brižinski škofje (na Bavarskem). Sicer so pa na Dolenjskem (slovenski marki) gospodovali takrat največ isterski grofje; tim so pa dajali Brižinski škofje svoja posestva okoli Mokronoga v najem. Ko pa je isterski grof Henrik umrl, prodal je Brižinski škof Gerold nekatera posestva babenberškemu vojvodi Leopoldu VI. Največ teh posestev je bilo v zdanji Škocijanski župniji, n pr. grad Hrvatski brod (takrat je imel tržne pravice), Krsinji vrh, Gabernik, Klenovik, Velike in Male Poljane, Zagrad itd. To so bila na Kranjskem prva posestva, ki so se l. 1229. pridružila Avstriji.

(Dalje prihodnjič.)

Šolstvo v starem veku.

„Kaj ti pomaga, če si še tako zmožen, ker ti je odločeno ves čas svojega življenja le enostransko življenje in tudi ne bodeš nikdar kaj posebnega dosegel.“ Juvenal.

Te besede latinskega pesnika dotikajo se posebno učiteljskega stanu. — Dandanes se je sicer tù in tam nekoliko izboljšalo; vendar se pa učiteljski stan, eden najvažnejših v državi, kar se tiče materijelnega stanja, nikakor ne more primerjati z drugimi. Pa menda mora že tako biti, ker se je ta stan že od nekdaj tako rad v kot stavil. Poglejmo nekoliko v srednji vek! Takrat so bile šole samostanske učilnice. S poukom so se pečali največ menihi ter pravega učiteljskega stanu še ni bilo. Pozneje, ko so se šole v državne in srenjske izpremenile, so jeli učitelji na vse strani prositi, in povsodi najdeš napolnjene „arhive“ prošnjá za izboljšanje učiteljskih plač. — To vidimo pa tudi že v starem veku, posebno v Rimu, kjer so mladino le sužnji poučevali. Stalnih vzgojiteljev je bilo v tadanjem času prav malo. — Tudi preizkušenj ni bilo treba delati, kakor zdaj! Po tem takem so so s poukom le taki ljudje pečali, naveličavši se svojega pravega posla. Tù nahaja se mnogo rokodelcev, ki niso kaj znali in umeli o kakšnej methodiki ali pedagogiki. Pri vsem tem so pa že v starem veku učiteljski stan smatrali kot jako težavnega in trudapolnega! — Plačilo je bilo tako pičlo in slabo, da se nikakor ne more primerjati s trudom in težavami tega poklica. Mej prvimi, ki je težave učiteljskega stanu opazoval, je bil menda rimski cesar Dioklecijan; on je tudi učiteljem plače določil in sicer tako: za grščino, latinščino in matematiko 200 denarov (ca. 3·60 gold.) na mesec; za računstvo 75 denarov (ca. 1·65 gold.); za čitanje in pisanje pa samo 50 denarov (ca. 0·90 gold.) Le tisti učitelji, ki so poučevali in vzgojevali otroke bogatinov in knezov, so dobivali visoke plače; vsi drugi učeniki so pa malo zaslužili, ter so večkrat lačni, kakor nasiteni otroke poučevali! — Slavni pesnik Ovid ima čisto prav, ki staro-rimske učenike, kar se njihovega premoženja tiče, imenuje „zavržen razred“ človeštva. Zategadelj so se za ta posel oglašali popolnem nesposobni ljudje, največ taki, ki niso bili za drugo delo. Ni čuda, da se je že v starem Rimu učiteljski stan tako malo čislal! — Z napredkom v pouku se rimski učeniki niso mogli dosta ponašati, kajti predolgo poučevanje jim je največ škodovalo. Pouk se je pričel s solnčnim vzhodom, ali pa že pred solnčnim vzhodom, ter se s prav kratkim prenehljajem popoldne nadaljeval. Letne počitnice so pa trajale štiri mesece!! Rimskim učiteljem tudi ni bilo potreba v majhnih, nizkih, vlažnih in prenapolnjenih sobah poučevati, kakor tù pa tam zdanjim; ti so namreč deca učili v na pol ali na popolnem odprtih prostorih, na hišnih strehah (strehe so bile bolj

ravne, kakor so še dandanes na Laškem v navadi), ali celó na ulicah. Iz tega se vidi, da staro-rimskim pedagogom (?) ni bilo potreba požirati šolskega prahu. Poleg tega so pa imeli dovolj sitnosti s svojimi učenci. — Bili so leni in neubogljivi; namesto da bi mej poukom poslušali, so z učiteljem razne burke uganjali. Saj otrokom ne moremo v zló šteti, če pomislimo, da so stariši domá v pričo njih (kakor še radi dandanes) o učiteljih le slabo govorili in jim vsakovrstne priimke dajali. O kakem ustrahovanji v rimskih učilnicah se ni govorilo. Učitelji zdanje srečne (?) dobe h koncu bližajočega se 19. stoletja staro-rimskim učenikom ne smemo v hudo šteti, če jim je v šoli „palica“ kot najboljši učni pripomoček dobro služila.

Vaški Jarni.

Nekaj o zemlji, luni in solncu.

Dvogovor. Spisal J. B.

(Konec.)

II.

A. Izvrstno! Ker si me tako pazljivo poslušal in tako dobro razumil, hočem ti zdaj tudi še nekoliko povedati o luni in solncu. O luni sicer ne vemo toliko, kolikor o zemlji, ker nam je bolj oddaljena. Vender učeni že tudi mnogo vedó o tem nebnem telesu. Luna je kakor zemlja krogla, ter se vrtí okrog svoje osi, potem pa še okrog zemlje in torej — s zemljo tudi okrog solнца. Luna je sama na sebi temno teló in se le takrat dobro vidi, kadar njo solnce obseva in zemljo otenneva, to je po noči. Tudi je luna skoraj 50krat manjša kakor zemlja. Natančne opazbe izpričujejo, da se na luni ne nahaja ne vode, ne zraka in zavoljo tega tudi ne ognja, ne živali, ne ljudi. Vidiijo se pa gore, katere se našim neoboroženim očem kažejo kot temne pege. Naopačna je toraj misel tistih, ki hočejo v teh pegah viditi Kajna, katerega je Bog potem, ko se je povsod po svetu potikal, poslal za kovača na luno. Ravno tako so tudi le babjeverne vraže, pripovedke o mesečnih ljudeh, o takih, ki jih luna trka, ali opominj, da človek ne sme dolgo v luno gledati. To vse spominja še na starodavne paganske čase, ko so imeli ljudje luno za Boga, kar se pa tudi še dandanes godí pri nekaterih surovih rodovih (divjakih).

Vrjetno je, da luna provzrokuje gibanje morja, da upliva znabiti nekoliko na rast rastlin, ali na ta način ne upliva nikdar na človeka, to je le bolezen, — ki ima druge vzroke.

Omenil sem prej, da se luna vrtí okrog svoje osi in sicer se to zgodi v 27 dneh 7 urah in 43 minutah. V tem času pa pride luna tudi okrog zemlje in tako torej nam zemljanom kaže vedno le eno polovico. Zemlja se pa v tem času tudi naprej pomika, tako da jo luna popolnoma obhodi še le v 29 dneh, 12 urah in 44 minutah. To je naš mesec. Iz tega sukanja okrog solнца pa sledí, da se vedno izpreminja stanje teh treh teles. Tako opazujemo štiri lunine izpremembe. Včasi se je nič ne vidi, to je — mlaj, včasi je kakor na levo roge kažoči polukrog — prvi krajec, včasi celó razsvetljeni krog — ščip (polna luna), včasi pa na levo izbočeni polukrog — zadnji krajec. Lunini mrak se pa naredí, ako stopi zemlja tako mej solnce in luno, da luni solnce zakrije, katera potem otemní. Vse te prikazni morejo se prav lepo pokazati s pripravo, ki se telurij imenuje.